

**Вікторія Бабаліч,
Євгеній Василенко,**
Кіровоградський державний
педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

СУТНІСНО-ЗМІСТОВА ХАРАКТЕРИСТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ СПОРТИВНИХ ІГОР»

Постановка проблеми. Основою підготовки фахівців є самостійна праця суб'єктів навчання із засвоєння накопичених людством знань у тій чи іншій сфері діяльності. У дидактиці вищої школи більшість дослідників розглядають самостійність студентів як обов'язкову умову успішного формування майбутнього фахівця, як один із основних принципів дидактики, а самостійну роботу студентів, – як основний шлях реалізації цього принципу. Вважаємо, що самостійна робота студентів є важливою складовою у підготовці кваліфікованого фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці, здатного до компетентної професійної діяльності на рівні світових стандартів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «самостійна робота студентів» є складним і багатогранним педагогічним явищем. Аналізуючи дослідження педагогів і психологів, можна зробити висновок, що сутність поняття самостійна робота студентів, специфіка її організації, стимули, які спонукають студентів до самостійної роботи ще мало вивчені. Судження окремих авторів неоднозначні, що пояснюється складністю самостійної роботи студентів, наявністю в ній багатьох відносно різних сторін, кожна з яких може виступати предметом спеціального вивчення [2].

Основним завданням вищих навчальних закладів є підготовка висококваліфікованих фахівців, конкурентоспроможних у сучасних умовах, які відповідали б загальноєвропейським освітнім стандартам [3, с.7].

Відповідно до стандартів європейського спрямування освітніх процесів в Україні відзначаються зміни в галузевих навчальних програмах ВНЗ, а саме: скорочення аудиторних навчальних годин та збільшення кількості годин, які відведені на самостійну роботу студента. Головна мета такого підходу до навчального процесу – залучити студентів до індивідуальної чи групової діяльності, яка передбачає активний пошук літератури, її аналіз із критичним сприйняттям та застосуванням відповідної методології вирішення поставленої проблеми.

При цьому наголошується на самостійних формах навчання студентів [4, с. 299].

Аналізуючи дослідження педагогів і психологів, можна зробити висновок, що сутність поняття «самостійна робота студентів», специфіка її організації, стимули, що спонукають студентів до самостійної роботи, ще мало вивчені.

Судження окремих авторів доволі суперечливі, що дозволяє виокремити декілька підходів до розкриття сутності поняття «самостійна робота»: метод навчання (А. Г. Ковальов); форма навчання (І. І. Ільясов); вид навчальної діяльності (Т. А. Ільїна); засіб організації та управління самостійною пізнавальною діяльністю (А. А. Аюрзанайн, М. Г. Гарунов, П.І. Підкасистий).

Зокрема Н. В. Кузьміна відзначає, що сутність кожної форми навчання полягає в тому, що вона є засобом організації пізнавальної діяльності. На думку П. І. Підкасистого, який тривалий час досліджував означену проблему, самостійна робота студентів, з одного боку, є педагогічним засобом організації та управління самостійною діяльністю студентів у процесі навчання, з іншого – специфічною формою навчального і наукового пізнання [5, с. 23].

Існують спроби розкрити сутність поняття «самостійна робота» як: метод навчання (Ю.К. Бабанський, І.І. Кобиляцький); форма навчання (І.І. Ільясов, В.Я. Ляудіс); вид навчальної діяльності (Т.А. Ільїна, Є.К. Борткевич); засіб організації та управління самостійною пізнавальною діяльністю (А.А. Аюрзанайн, М.Г.Гарунов, П.І.Підкасистий).

Мета статті – на основі аналізу літературних джерел та власних спостережень розкрити сутність, етапи та зміст самостійної роботи студентів у процесі вивчення дисципліни «Теорія і методика викладання спортивних ігор».

Виклад основного матеріалу. Серед існуючих досліджень комплексно до проблеми сутності самостійної роботи студентів підійшли автори дидактичної моделі організації самостійної роботи студентів на основі інтенсифікації навчання (А. М. Алексюк, А. А. Аюрзанайн, П. І. Підкасистий, В. А. Козаков та ін.) [1]:

- із позиції викладача самостійна робота визначається як засіб організації, педагогічного керівництва, управління навчально-виховною діяльністю (навчанням) студента, яку він здійснює в системі як аудиторних, так і позааудиторних занять;

- із позиції студента – кожна організована викладачем активна діяльність студента спрямована на досягнення поставленої дидактичної мети у спеціально відведений для цього час;

- із позиції процесу управління – самостійна робота як засіб організації навчального процесу чи наукового пізнання студента

виступає у двоєдиній меті: як об'єкт діяльності студента (тобто навчальне завдання, яке він повинен виконати) та як форма прояву ним певного способу діяльності щодо виконання відповідного навчального завдання з метою отримання нових знань або засвоєння та упорядкування вже наявних.

Розкриваючи сутність самостійної роботи студентів як дидактичної категорії, автори розуміють її як різноманітність типів навчальних, виробничих, дослідницьких завдань, які виконують студенти під керівництвом викладача або самостійно з метою засвоєння знань, набуття вмінь і навичок, досвіду творчої діяльності та відпрацювання системи поведінки, підкреслюючи, що у такому розумінні самостійну роботу слід розглядати ще як специфічну дидактичну форму індивідуального або колективного навчання.

На підставі вищевикладеного сутність самостійної роботи залежить, перш за все, від того, який зміст вкладається в слово «самостійний». Найчастіше зустрічається два значення цього поняття: студент повинен виконати певну діяльність сам, без будь-якої допомоги викладача; виконання навчального завдання не регламентується, студент вільний у виборі змісту і способів досягнення мети.

Тому в основі самостійної роботи студента стоїть його пізнавальна активність. Активність у навчанні характеризується: стійким інтересом до навчального матеріалу, його розумінням; спрямованістю на подолання труднощів у його засвоєнні; спрямованістю уваги і логічних операцій.

Огляд науково-методичної літератури допоміг узагальнити відомості щодо організації самостійної роботи студентів III курсу під час викладання дисципліни «Теорія і методика викладання спортивних ігор», та провести власне дослідження, яке складалось з трьох етапів.

На першому **констатувальному етапі** (2015-2016 н.р.) ми здійснили аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з даної проблеми, а саме: ознайомились з умовами і вимогами щодо організації самостійної роботи у вищому навчальному закладі; вивчили сутність самостійної роботи, структуру професійної підготовки та зміст самостійної роботи у процесі вивчення дисципліни «Теорія і методика викладання спортивних ігор» здійснили діагностику різновидів самостійної роботи, яку виконує студент на III курсі під час вивчення означеної дисципліни.

Другий **формуючий етап** (жовтень-квітень 2016-2017 н.р.) був спрямований на розробку комплексу заходів щодо організації самостійно роботи. Робота полягала у визначенні і добору ефективних засобів, форм самостійної роботи, що на нашу думку підвищить ефективність виконання самостійної роботи студентів під час вивчення дисципліни «Теорія і методика викладання спортивних ігор». Також

досліджували організацію самостійної роботи її різновиди, а також в експериментальних групах запроваджували метод портфоліо, який призначений для систематизації результатів самостійної роботи студентів, узагальнення, поглиблення і розширення знань, отриманих на аудиторних заняттях. У матеріалізованому плані портфоліо – це тека, в якій у систематизованому вигляді студент накопичує матеріали, які є результатом його самоосвітньої діяльності з конкретної навчальної дисципліни, зокрема підготовка: план-конспекту заняття; конспекту або реферату; презентації; конспекту курсу; термінологічного словнику; анотації до статті або параграфу в підручнику.

Для дослідно-експериментальної роботи було обрано 2 групи (гр. 31-32), це студенти III курсу КДПУ ім. В. Винниченка, факультету фізичного виховання, у яких за навчальними планом означена дисципліна викладається протягом року, тобто I-II семестр. До експериментальної групи відібрані студенти 32 групи (26 чоловік), до контрольної студенти групи 31 групи (23 чоловіки).

Проведення формуючого експерименту (з фіксацією констатуючого і підсумкового «взірців») дало можливість довести ефективність використання методу портфоліо у структурі самостійної роботи під час викладання дисципліни «Теорія і методика викладання спортивних ігор».

На третьому **контрольному етапі** (травень 2017р.) – аналізувались та узагальнювались одержані в процесі дослідно-експериментальної роботи результати дослідження, які знайшли своє втілення у розробці структури самостійної роботи. Матеріали магістерської роботи пройшли апробацію у двох науково-практичних конференціях.

Під час дослідження запровадження методу портфоліо передбачало створення певної папки документів – це візитка студента про виконану роботу упродовж проходження курсу зі спортивних ігор, яка складалась з таких видів робіт:

Конспект – являє собою короткий виклад прочитаного матеріалу, доповіді, лекції, статті. Маючи в основі план і тези або план у тезовій формі, легко залучити для їх розкриття фактичний матеріал. Конспект містить не лише констатуючу, а й аргументуючу частину: приклади, доведення виучуваного матеріалу, власні думки тощо.

Анотація – це невелика (10–20 рядків) узагальнена характеристика книги або статті, що інколи містить і їх оцінку; служить для ознайомлення зі змістом книги, а також для орієнтування в пошуках потрібного матеріалу.

Реферат – невеликий цілісний виклад матеріалу, у якому коротко, але з мотивуванням, визначеннями і висновками викладено основні ідеї, положення статті або кількох статей, книг; інколи дається власне ставлення до них.

Рецензія – коротка оцінка вивченого матеріалу. У ній дається виклад суті проаналізованого матеріалу (статті, книги, доповіді, лекції), розглядається його зміст і форма, відзначаються переваги і недоліки, робиться узагальнення. Оцінні судження мають бути переконливо аргументовані.

Цитата – дослівно відтворений фрагмент з книги. Використовують її для підтвердження власної думки; необхідно вказати автора, назву його роботи, місце і рік видання, а також сторінку.

Термінологічний словник, у якому подана система термінів з дисципліни «Теорія і методика викладання спортивних ігор».

Усі наведені види записів використовувались в різних комбінаціях, залежно від поставлених цілей і завдань самостійної роботи. Для оцінки різновидів самостійної роботи студентів нами було розроблено критерії їх оцінювання.

Висновки. Отже, вважаємо, що представлена структура самостійної роботи під час вивчення дисципліни «Теорія і методика викладання спортивних ігор» підвищить рівень засвоєння навчального матеріалу, а запроваджений метод портфоліо забезпечить високу якість її виконання.

Перспективи подальших розвідок. Стаття є частиною роботи, яка передбачає подальше вивчення структури та удосконалення змісту самостійної роботи студентів з дисципліни «Теорія і методика викладання спортивних ігор».

Використані джерела:

1. Алексюк А. М. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання: навчальний посібник / А. М. Алексюк, А. А. Юрзанайн, П. І. Підкасистий, В. А. Козаков. – К. : ІСДО, 1993. – 336 с.

2. Герасименко С. Самостійна робота як важлива складова системи навчання майбутнього фахівця із фізичного виховання [Електронний ресурс] / Герасименко Светлана // Бібліотека наукових статей. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.stationline.org.ua/pedagog/106/19648-samostijna-robota-yak-vazhliva-skladova-sistemi-navchannya-majbutnix-faxivciv-iz-fizichnogo-vixovannya.html>.

3. Головка М. В. Вимоги до організації самостійної роботи в умовах переходу на європейські стандарти освіти. Удосконалення змісту та форм організації навчального процесу відповідно до міжнародних стандартів: матер. наук.-метод. конф. / М. В. Головка, С. Г. Головка. – К. : КНЕУ, 2005. – Т.1. – С. 299-301.

4. Головка М. В. Особливості організації та вдосконалення системи навчання за умов Болонського процесу. Проблеми освіти : наук.-метод. зб. / М. В. Головка, С. Г. Головка. – 2006. – Вип. 43. – С. 7-11.

5. Наумчук В.І. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в процесі самостійної роботи зі спортивних ігор: навчальний посібник. – Тернопіль: Астон, 2010. – 160 с.

Юлія Мусхаріна,
Державний вищий навчальний
заклад «Донбаський державний
педагогічний університет»,
м. Слов'янськ

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОЗДОРОВЛЕННЯ ПІДЛІТКІВ

Постановка проблеми. Вихід з кризи на сучасному етапі розвитку Української держави вимагає пошуку принципово нового методологічного підходу до розв'язання комплексної проблеми виховання культури здоров'я та оздоровлення школярів. Це особливо важливо тому, що основи фізичного і психічного здоров'я людини формуються у віці від народження до шістнадцяти років, з них десять років дитина навчається в школі [1]. Дуже велика роль щодо оздоровлення школярів надається саме вчителю фізичної культури. Тому нагальна увага нині прикута до професійної підготовки спеціалістів цього профілю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему професійної готовності майбутнього педагога розглядали Абдуліна О.А., Бабич В.І., Богініч О.Л., Васильєва М.П., Данилко М.П., Іванова Л.І., Карпюк Р.П., Оглоблін К.О., Сущенко Л.П., Тимошенко О.В., В.Т. Чичикін та інші.

У ракурсі нашого дослідження представляється важливим виділення структуроутворюючих складників готовності майбутніх учителів до різних видів педагогічної діяльності. Очевидно, що саме на основі структурних компонентів готовності до педагогічної діяльності слід розглядати й зміст готовності до оздоровлення школярів у загальноосвітньому навчальному закладі.

Л.О. Єлісеєва зазначає, що готовність майбутнього вчителя до професійної діяльності містить у собі позитивне відношення до професії, риси характеру, здатності, знання, уміння, навички, стійкі професійно важливі якості [3].

М.П. Данилко готовність до професійної діяльності розглядає як комплексний, інтегративний стан, що тісно поєднує теоретичну й практичну підготовку фахівців [2].